

Lietuviškoji medicinos periodika prie 100-čio slenksčio

Regina Vaišvilienė
Lietuvos medicinos biblioteka
El. paštas: regina.vaisviliene@lmb.lt

Apie lietuviškąją medicinos periodiką rašė:

- Medicinos istorikas dr. **Aurimas Andriušis**,
- Bibliografė **Silvija Stakulienė**.

Kiek anksčiau šią temą bendrame kontekste palietė:

- Dr. **Stasys Biziulevičius**,
- Žurnalistas **Jonas Karosas**.

**XX a. pradžioje susiklosčiusi
socialinė politinė situacija sudaro palankias
sąlygas specializuotos spaudos atsiradimui:**

- Atgauta spaudos laisvė lietuviškais rašmenimis (1904 m.),
- Išaugusi kultūrinė-visuomeninė lietuvių inteligentų veikla,
- Įkurta Lietuvių mokslo draugija (1907 m.).

Kreipimasis

„I lietuvius medikus, veterinorius, farmaceutus ir gamtininkus“ atspausdintas „Lietuvos žiniose“ 1912 lapkr. 24 d.

„Atėjo pagaliaus laikas subusti ir mums, Lietuvos medikams, veterinariams, farmaceutams ir gamtininkams! < ... > Jau keleri metai galvojama apie leidimą laikraščio, keleri metai tas klausimas svarstoma, bet lig šiol jis dar nebuvo įvykdytas. <..> Mes Vilniaus medikai-lietuviai, draugams mums tą reikalą pavedus, pasiėmėme įvykdyti. <...> Neilgai trukę manome leisti tam tikrą laikraštį, vardu „Medicina ir gamta“.

Kreipimąsi pasirašė: Dr. Jonas Basanavičius, Dr. Andrius Domaševičius, Dr. A. Laumianskis, Dr. Stasys Matulaitis, Dr. Jurgis Šlapelis, Dr. Antanas Vileišis

„Sveikata“

laikraščio „Lietuvos ūkininkas“ priedas. 1909 m.

METAI IV.

SAUSIO 19 (VASARIO 1) d. 1912 M.

Nė 1.

LIETUVOS ŪKININKO
PRIEDAS PRIE № 3.
EINA KAS KETVIRTA SAVAITĖ.

SVEIKATA

Dr. K. Grinius.

Ligonių liginimas.

Ligoniams gydyti yra daktarai su tam tikru mokslu. Prižiūrėti ir ligint ligoniai prieina daugių daugiausia paties ligonio namškieams. Dideliuose miestuose esti tam tikri pamokymai arba kursai, kur mokinama yra, kaip reikia su ligoniais elgtis. Išten išeina mokytojų liginių ligintojos ir ligintojai. Bet mes lietuviai, tokių pamokytųjų ligintojų visiškai neturime. Per tai gal neprošai bus paleidus į svetą šį žiupstelių žinių apie ligonių prižiūrėjimą ir liginimą.

Ligonų prižiūrėtojai turi ramiai užsiimti, nerodyti ligoniams nuliudimo arba nusiminimo, negadinti ir nerzinti ligonio bereikalingomis kalbomis. Aplankytojų geriausia prie ligonio neprieisite, nes jie daugiausia tik bereikalo apmądžia ligonius ir gali užtenkti. Kas nori daryti vieną iš 4 gerųjų katelismo darbų (ligonių aplankyti ten pasakyta), tai vietoj tuščio lankymo, tegul apsiima kokia dvejeta adynų kasdien prie ligonio pabūt ir užvaduot nuvargusius namškieus, arba tegul reikalaujančius ligonius sušelpia maistu, drabužiu, vaistais, gydytojui. Tai bus tikrai geras evangelijų patarimas darbas. Užsikrečiama liga eergandžiojo ligonio prižiūrėtojai da turi neužmiršti, kad neapsirgtų patis ar tai iš didelio pavargimo ar tai užsikrėtę liga. Per tai turi jie patis prie ligonio būti tik pramainais su kitais, kad galėtų prižiūrėti pasiliet. Kad neušsikrėtę liga, prižiūrėtojai turi užlaikyti aplink save kuodidžiaus švarumą: rankas turi dažnai su muilu prausti, ligonio valgių ir indų nevaroti; išeidami nuo ligonio viršutines drapanas persimainyti (gera turėti tam tikras apsiautalus).

Gera yra, kas gali ir kas moka, ligonius mienuoti bent 2 kartus kas dieną karštas tam tikru termometru, taipogi sukaityti, kiek kartus per minutą, gyvulos plaukus, kiek kartus ligonis kvėpuoja, kaip eina laukan, ir abelsai visokie ligos apsirėškimai. Vis tai labai yra naudingas užrašyti, kad gydytojui reikale parodžius.

Ligonų kambarys turi būti ramus, šviesus, sausas, šiltas, išvėdinamas. Gera yra, jei tik galima, laikyti ligonis dieną viename kambaryje, o naktį kitame.

Tamaisios, drėgnos kamatos, nepravėdinamos be langų kietys ligoniams netinka, nes ten beveik neišeina saulės spinduliai ir sunkiai maišosi oras.

Ligonio kambarys turi būti švarus. Visi bereikalingi rakandai reikia iš jo išnešti, kad būtų mažiau dulkių ir mažiau užangties.

Grindys (asla) šluoti reikia atsargiai, geriausia šluoti skuduru, kad neaukštėtų dulkių.

Valgymai, sėdėvėti drabužiai, skalbiniai, nereikalinga ligoniui patalinė reikia iš kambario iškraustyti. Taip pat iš pasuolių ir palovių reikia išimti bulvės ir daržovės, jurginės ir kitokie šeimyninės ištekčiai. Mat tokie daiktai gadina kambario orą, kurio ligoniui reikia kuodžiausia ir kuogeriausio.

Langai, durys reikia aprūpinti, kad nebūtų bereikalingų orvalių (cugų). Pečiai reikia dažniau kurinti, bet juški visiškai neuždarinti, kad neatsirastų smalkių. Pečius besikurindamas pravedins kiek ir kambarį.

Kaikiuriems ligoniams, kaip štai džiova sargantiesiems gera yra vasarą visai luosame ore (mūške sodne) gulėti.

Kad nuo oro permainingų apsigynus, galima pasistatyti lentinė būda su langais ir durimis ir jo visą vasarą pergyventi.

Ligonio lova. Pas lietuvius dažnai randi labai netikusias lovas, kurioj gali sugulti kokie 4 žmonės. Pati lova esti da taip į kokią kerta įdota, jogei išten nei pajodint jos negali, kuikada net būna į sieną įrepta. Tokios miltiškos lovos vertėtų jau panaikinti. Sveikiausia yra, kiekvienam žmogui savo lova turėti, ypač tai reikalinga ligoniui.

Geriansia yra lova galu atremti į sieną taip, jogei iš kitų 3 pusių galėtų prie ligonio prieiti.

Žinoma, lova turi būti pastatyta toliau nuo lango ir nuo durų, kad nepuštų ant ligonio oras. Taipogi ir arti prie pečiaus negera yra lova laikyti.

Po ligonių geriausia kloti materacai arba šiaudiniai; ant plunksnų arba ant puški gulėti nėra labai gera.

Paklodės, užvalkalai reikalingi bent 2 kartus kas savaitę permainingti.

Užsikloti patalai šiltam kambaryje netinka, daug geriau užklodės (kaldros).

Pogalvis, neperninkštas, tik po galvos.

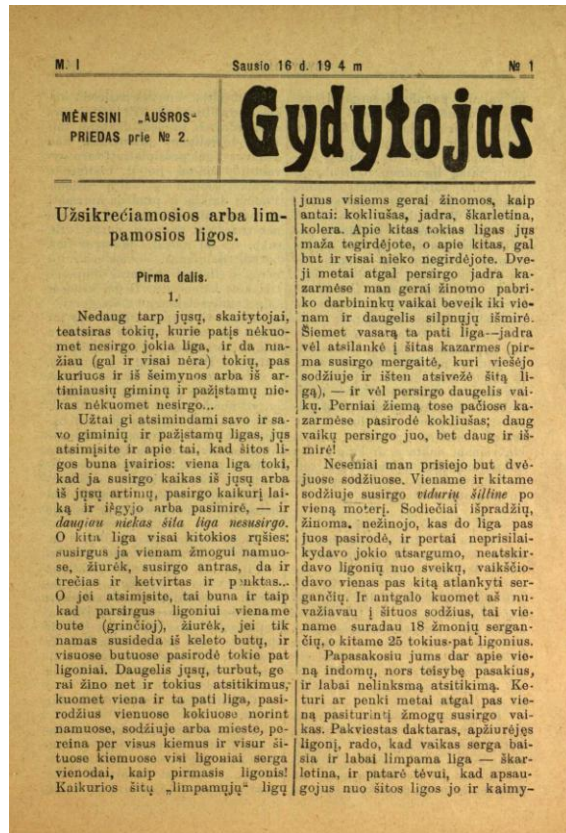
Buvo leidžiamas

• 1909 -1914, 1918 m. – Vilniuje

• 1920 -1928 m. – Kaune

• Redaktorius dr. Kazys Grinius

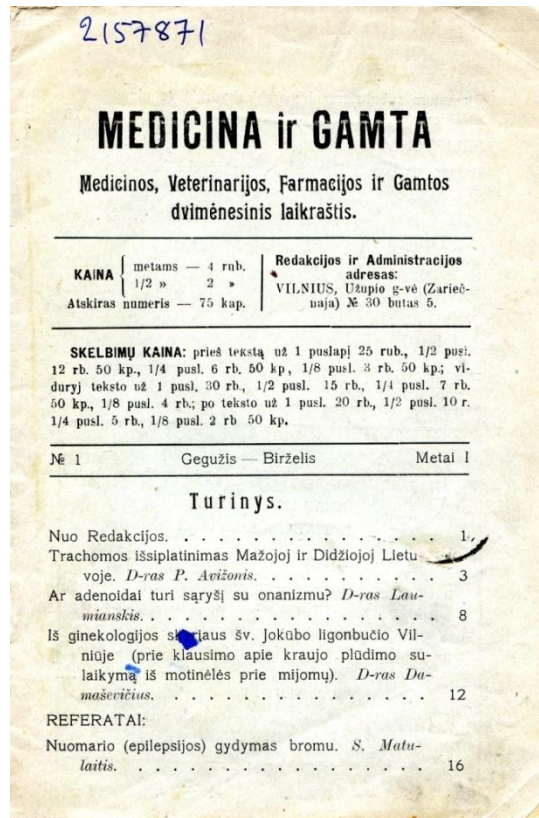
„Gydytojas“ mėnraščio „Aušra“ priedas. 1914-1915 m.

Nei vieno iš šių leidinėlių
negalima buvo prilyginti
kitakalbei medicinos periodikai,
turinčiai senas tradicijas

„Medicina ir gamta“

1913 m. gegužis-birželis

„Šituo pradėdame leisti pirmą
lietuvių kalba medicinos,
veterinarijos, farmacijos ir
gamtos mokslo laikraštį“, —
*rašė redaktorius-leidėjas Stasys
Matulaitis*

„Medicina ir gamta“ 1913 m. gegužis-birželis

„Naujas tai, dar neišbandytas kelias. Negalima atspėti, ar lengva ar sunku bus juo eiti. <...> Sujungėme į vieną laikraštį visas minėtasias mokslo šakas grynai praktišku atžvilgiu. Pavieniui nė viena tų grupių neištengtų dar turėti savo laikraštį”.

1918 m. pasibaigus karui, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, pradeda kurtis įvairios valstybinės institucijos bei visuomeninės organizacijos.

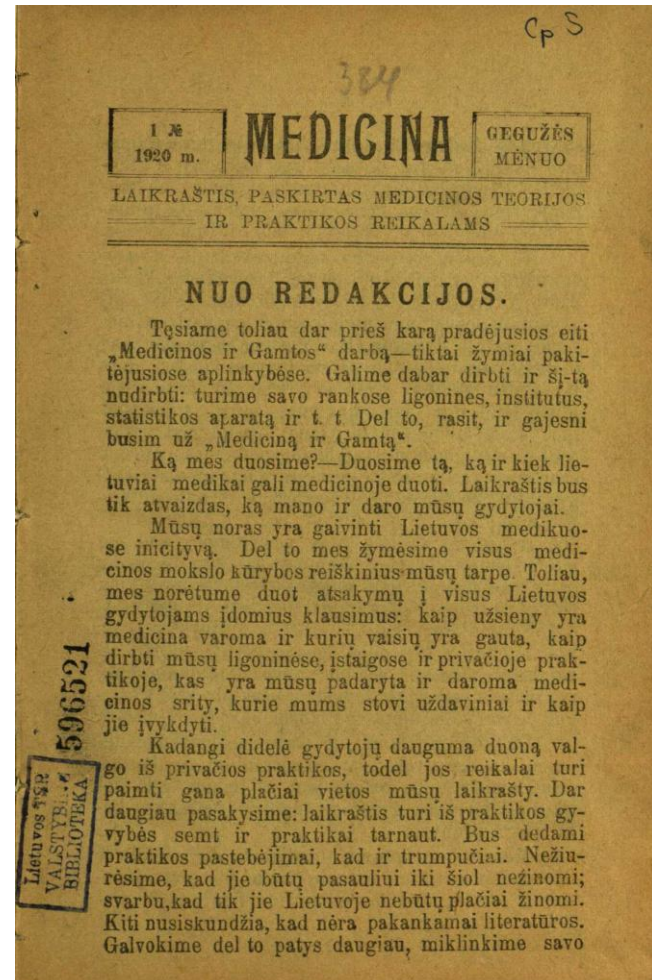
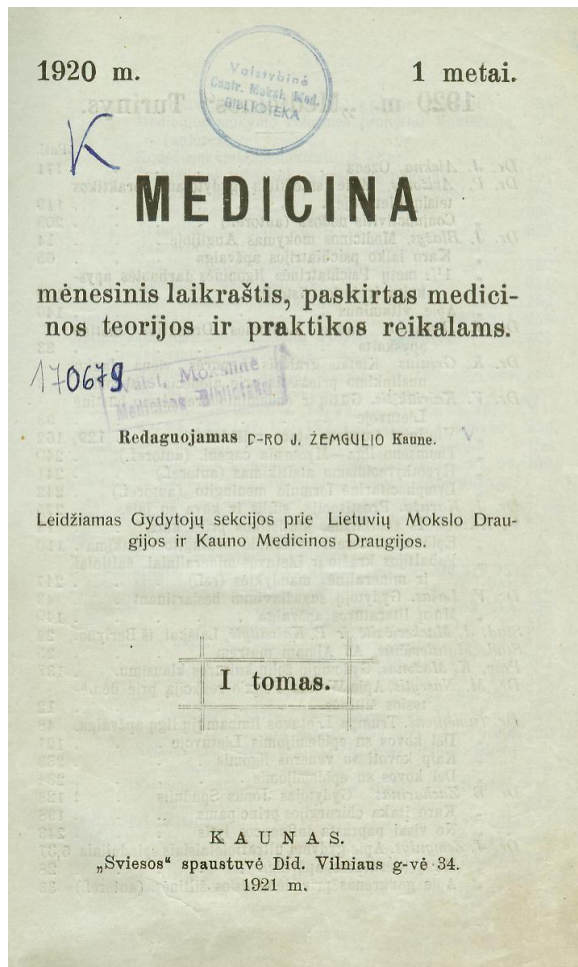
1919 m. įsikūrusi Kauno medicinos draugija, pradeda vėl judinti medicinos spaudos klausimą.

Tais pačiais metais draugijos susirinkime dr. Juozas Žemgulys iškelia žurnalo gydytojams klausimą.

„Medicina“

1920 m. Nr. 1, gegužės mėnuo

viršelis ir redakcijos skiltis

Dr. Juozas Žemgulys

Žurnalo „Medicina“ pirmasis redaktorius

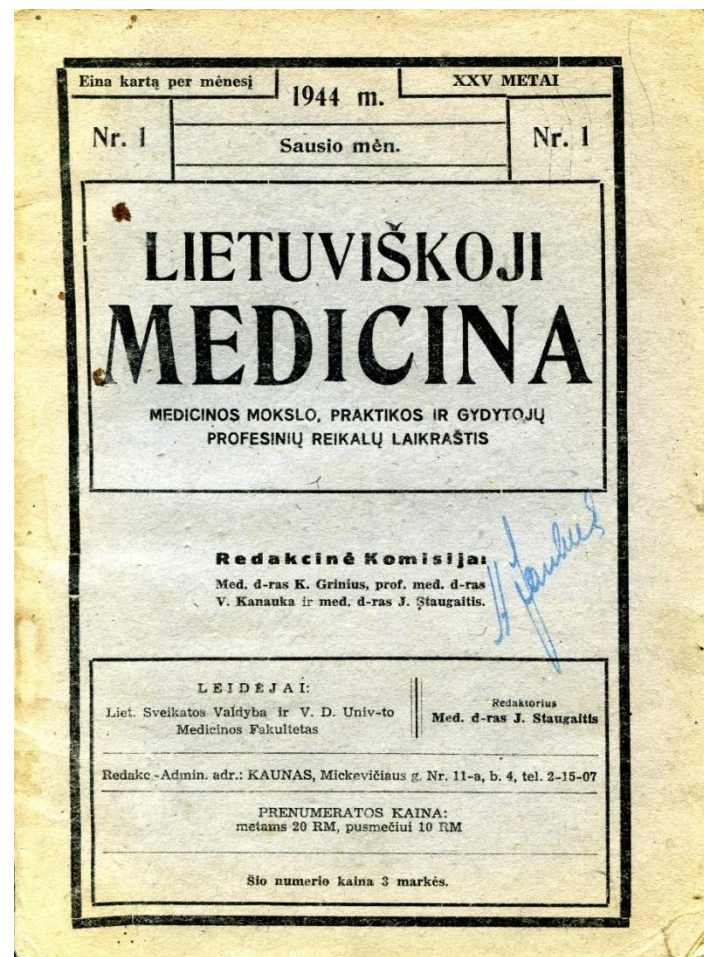
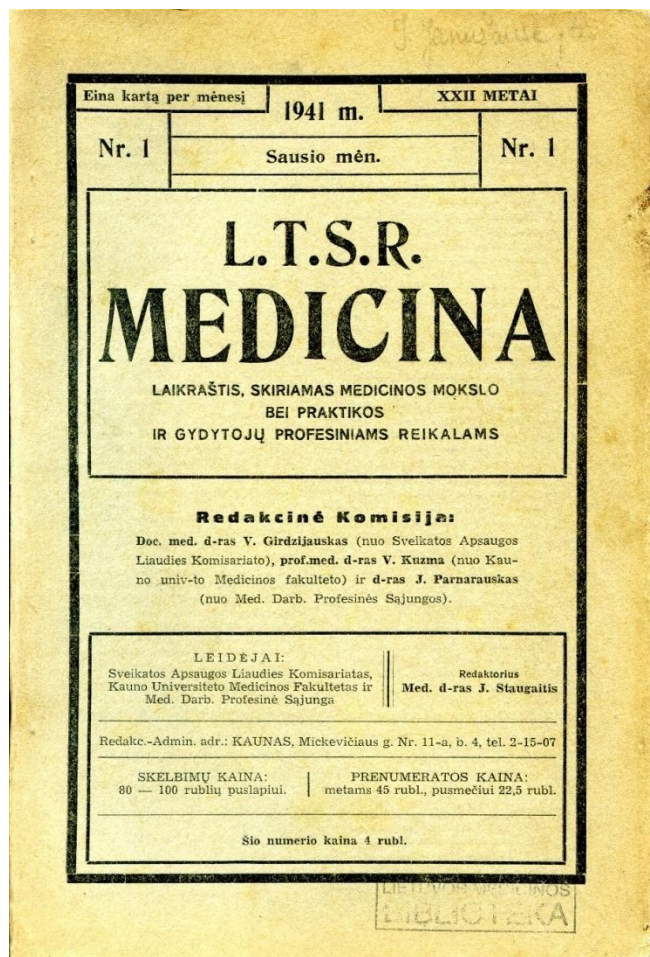
Dr. Jonas Staugaitis
Žurnalo redaktorius nuo 1922 iki 1944 m.

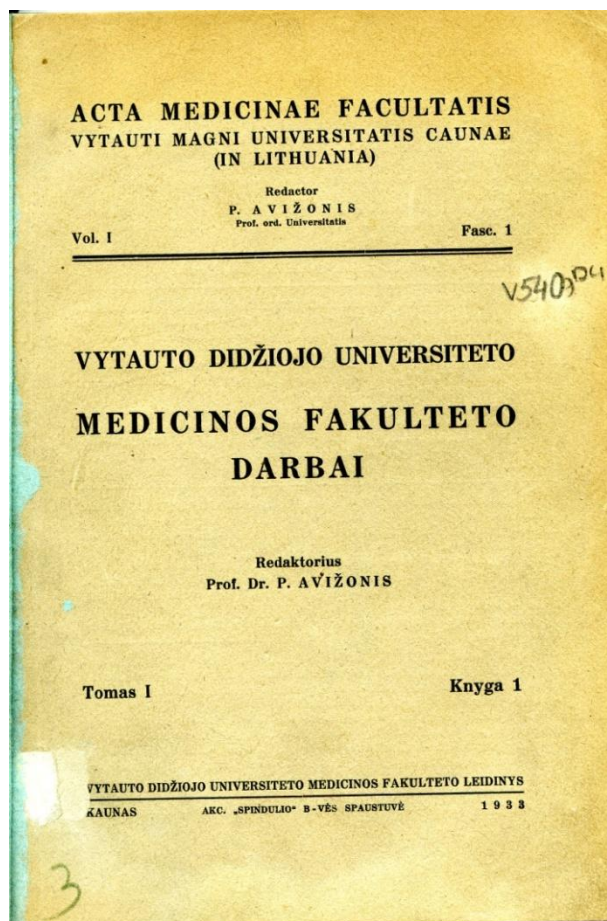
Žurnalo „Medicina“ turinį sudarė:

- Originalūs ir verstiniai mokslo darbai
- Atvejai iš praktikos
- Valstybės institucijų pranešimai
- Aukštojo mokslo naujienos
- Gautų ir naujų knygų bibliografija
- Įsakymai
- Draugijų veikla
- Kronika
- Skelbimai
- Vaistų anotacijos
- Reklama
- “Mediciniškas sąmojis”

Pasikeitus politinėms aplinkybėms, nuo 1941 iki 1944 m. žurnalo pavadinimas keitėsi du kartus

**Be žurnalo „Medicina“ mokslo reikalams
1933 m. buvo pradėti leisti
„Vytauto Didžiojo u-to Medicinos fakulteto darbai“.**

„Pradėjus leisti dabar savąjį organą, „Medicinos Fakulteto Darbus“, Fakulteto saitai su „Medicina“ vis dėlto nebus sutraukti, o tiktai santykiečiai pakeisti. <...> Savuoju organu Medicinos fakultetas stengsis sueiti į glaudesnius santykius <...> su Pabaltijo valstybių universitetais, taip pat su tolimesniųjų kraštų medicinos mokslo židiniiais ir, be to, su didesnėmis medicinos literatūros leidyklomis.“

Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto darbai 1933 – 1942 m.

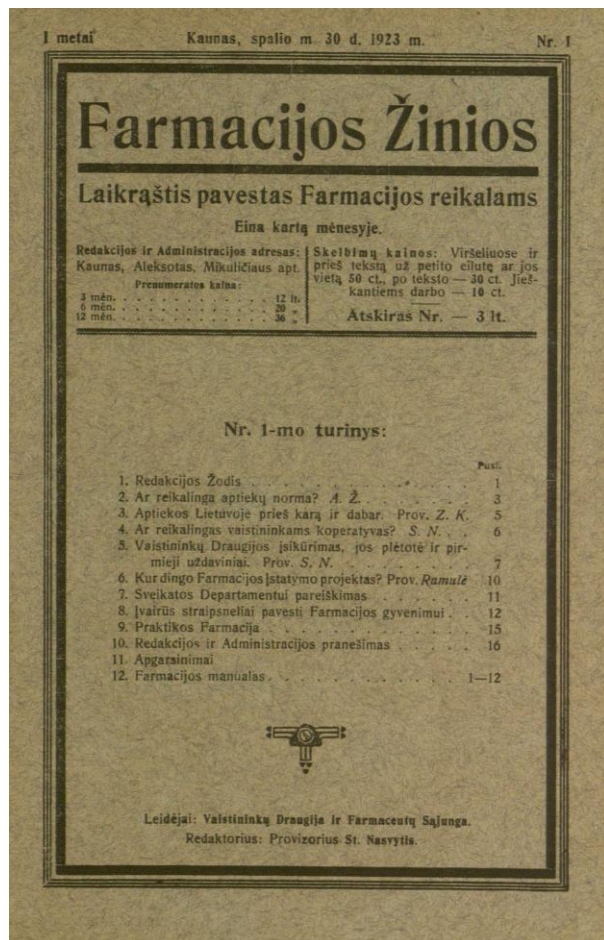

„Viena aišku: kūrėjai yra kupini
pasiryžimo sekti Pasteur'o
obalsiu – Laboremus.”

Redaktorius
prof. Petras Avižonis

1923 m. pradedamas leisti žurnalas „Farmacijos žinios“

1923–1940 m.

„Farmacijos mokslo dirvoje yra daug darbo pas mus Lietuvoje; toje srity dirvonai dar nepradėti plėsti. Prisidėkime prie darbo visi kas kuo galime: pinigais, raštais, forma ir išvaizda“, - rašė Steponas Nasvytis.

1923 m. pradedamas leisti žurnalas „Farmacijos žinios“ (1923–1940 m.)

Steponas Nasvytis
pirmasis žurnalo redaktorius

„Farmaceutų reikalai“

1911 -1912 m.

Išėjo keturi numeriai

Nr 2

AUSRINĖ

75

Farmaceutų reikalai.

Norim, kad Lietuvos—Tėvynės, šiandien jau skardus aidas pastekty visus mūsų draugus, farmaceutus. Taromės, kaip tai atlikus. Vienbalsiai nusprendėm: tuoj, nei dienos negaisant, atidengti prie jau-nųjų laikraščio — „Aušrinės“ tam tikrą skyrių farmaceutų būviui aiškinti ir jų reikalams svarstyti. Šio skyriaus tikslas: — sužadinti tobe-miegančius, sutraukti pabudusius ir jau veikiančius, priruošti tinkamą dirvą būsiamaamjam mūsų su-važiavimui. Šis skyrius bus pačių mūsų (māskviečių farmaceutų bū-relio) vedamas, autonomiškėmis su-lig „Aušrinės“ teisėmis. Tikimės Lietuvos ir Rusijos draugai-farma-ceutai paremsią savo skyrių raštais ir pinigais.

*Māskviečių Farmaceutų
Būrelis.*

Atsisaukimas-pranešimas.

J, ką-tik iškilusi, farmaceutų judėjimą žiū-rim rimtai, kalpo i mėginimą dar vieną *) iš-tiso, profesijinio, inteligentiško sluogsnio su-sidėti su besiplėtojancia lietuviška kultūra ir, lėdys sąstatine dalimi i jos galingą srovę, bū-dyti ją bendromis visu, sąmoningų lietuvų, įsigdomis.

Lietuviškoji farmaceutija ir pirma nesau-dė. Mūsų laikraštijoj dažnai pasirodydavo balsai, kurie svarstė lietuvio farmaceuto būvį, kurie aimanavo dėl jų išsiblaškymo, kurie stengėsi sutraukti, surašioti visą išsiskydusį

farmaceutijos masę. Bet tai buvo pavieni ba-lsai, jie tik ruošė dirvą. Šiandien prabylo ma-sė. Trumpu laiku sumirgo mūsų laikraščiai farmaceutų balsais (žūrėk: „Lietuvos žinios“ Nr 7, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 22 ir 23; „Viltis“ Nr 5, 8, 9, 11, 12, 16 ir 24 ir „Aušrinė“ Nr 1 (8)) — be to arti penkiolikos laiškų, māskviečių Farmaceutų būrelio gautų). Randam tarp jų gdomiūsiškų, randam ir pe-simiūsiškų, bet visų jų pamatinis troškimas: — reikia lietuviškai — farmaceutijai susispiesti ir rasti tam tikrus susispietimo būdus. Susidūrė ir farmaceutų būreliai atskiruose miestuose.

Lietuviškoji farmaceutija, kalpo beveik skaitlingiausia *) inteligentiškoji profesija, ga-li turėti didelę kultūrinę svarbą Lietuvai ir, įtraukta i visuomeniško gyvenimo sukurtį, ga-li daug prisidėti prie Lietuvos gerybės, susigrūdinama jos medžiagišką ir dvasišką kultūrą.

Reikia-jk suimti tąją skaitlingą masę ir nurodžius jai tinkamus spietimos būdus, me-sti jau organizuotą būrį i Lietuvos glebį. Apsvarstę visus spaudoj tam tikslui siūlo-mus būdus, apsisvojom ant šių:

1) Kadangi kiekvienas visuomeniškas vei-kimas turi atsispiirti i vedėjų būrelį, tės, mā-skviečiai, sudarėm tokį būrelį, kuris apsimat: a) sutvarkyti pirmus lietuviškos farmaceutijos žingsnius vėduomenės dirvoj, b) užmegsti raj-ščius su visais lietuviais farmaceutais ir c) būrį tarpinijka (tasai darbas jau pamažėl atliekamas).

Jaučiamės tai galį padaryti dėf šių prie-žasčių: a) iš mūsų tarpo išėjo iniciativa,

*) Šiug mūsų apelsalytymo (žūrėk: „Pozic-ių) „sejuntinūmū cencosą“ m 1910 r.) lietuvų farmaceutų sąvainiką yra Radvoj 57 ir Lietuvos (Kauno, Vilniaus ir Šuvalko gub.) 66, liūvuo 122 (jau, vėrėdė nepažymėtā vėstyčių tankron: „sa-vainika ir rėdijoj“ — Radvoj 65 ir Lietuvos — 38, 38, vuo 80. Galia, nepažymėtas mokintų, pėvėtorių padėdijų ir pėvėtorių skaitlitas. Bof epolam, kad 66 kielėgros šėvėninko, bet rėdijotoj oisėlitas, pė-mažėl 4 mokintų, provizorių ir jų padėdijų. Tai-gi, mūsų iš-nokavimais, je būty arti 800, o liūvuo pėvėtorių 1000. Jei li-jų tik pėvė-dar nevališkai pėvėvėkymui su Lietuvos, ir tū surėdėtas 500 in-teligentių lietuvų, kurinos galim įtraukti i vuo-drą tautišką darbą.

Tai nebuvo savarankiškas leidinys, o tik priedas prie Vilniuje leidžiamo laikraščio „Lietuvos žinios“

*) Šiandies mokytojai žėnal jau tai padarė, žiūrėk ių organą „Mokytėlis“. Moksleivija ar mu-somai susispietė ir bene, tik atitūrliausia, žiūrėk ių organą „Aušrinė“.

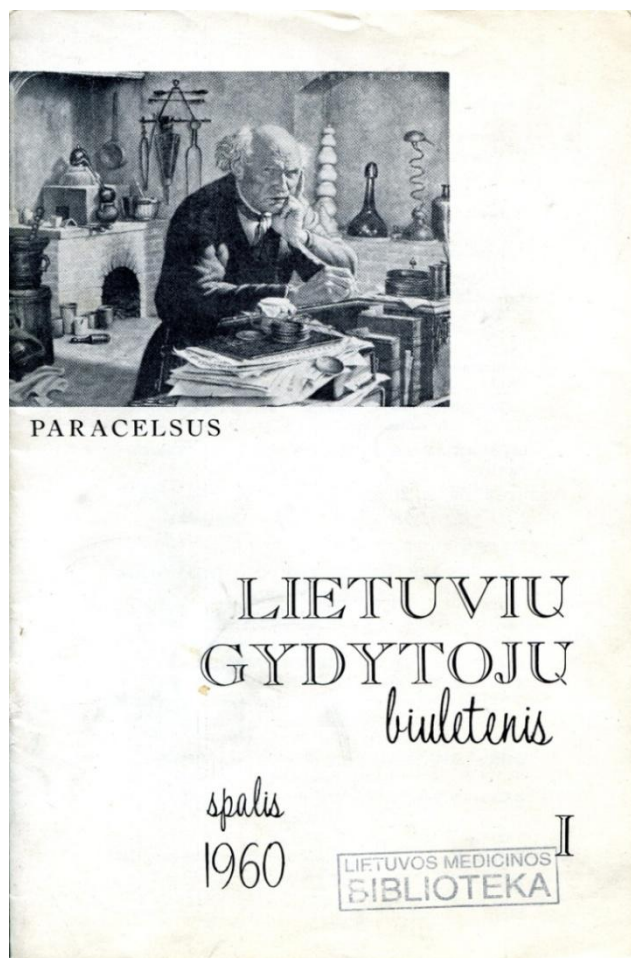
„Lietuvos farmacijos žinios” Lietuvos farmacijos sąjungos žurnalas

1991 m. Kaune pradedamas leisti specializuotas žurnalas **Lietuvos farmacijos žinios**, tęsiantis 1923–1940 m.ėjusių „Farmacijos žinių” darbą.

Redaktorius
Prof. Eduardas Tarasevičius

Medicinos mokslo periodika už Lietuvos ribų 1960 -2004 m.

„Sieksime juo arčiau sujungti kolegas-es išsiblaškiusius po visą pasaulį. Biuletenis mielai tarpininkaus nušviesti visokeriopą veiklą, būtent: profesinę, kultūrinę, lietuvių išlaikyti išeivijoje, kovą už Lietuvos išlaisvinimą ir neaplenkiant socialius įvykius”.

„Lietuvių gydytojų biuletenis“ redaktoriai:

Dr. Steponas Biežis

Dr. Steponas Biežis
Nuo 1960 iki 1963 m.

Dr. Stasys Budrys
Nuo 1963 iki 1964 m.

Milda Budrys, M.D.

Dr. Milda Budrienė
Nuo 1965 iki 1970 m.

„Lietuvių gydytojų biuletenis” 1971 m. keičia pavadinimą į „Medicina”

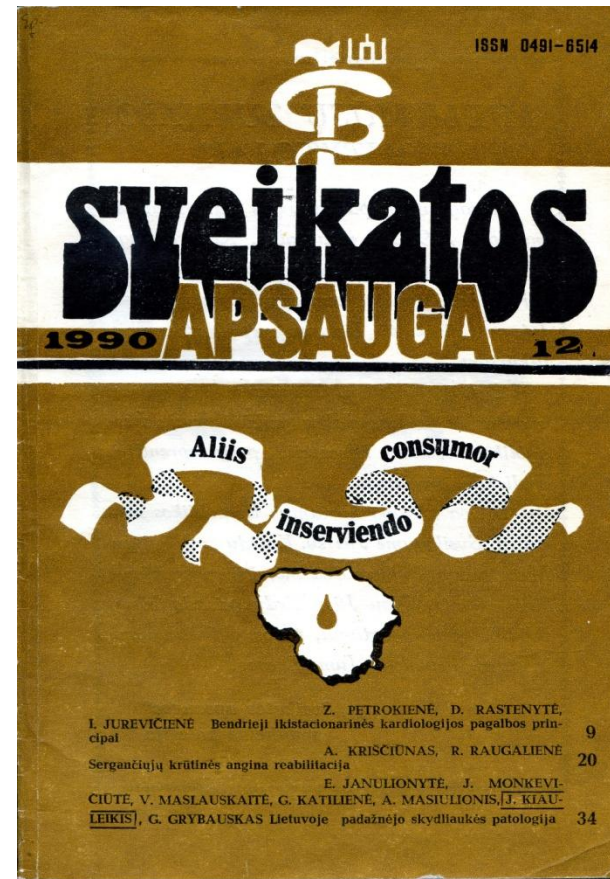
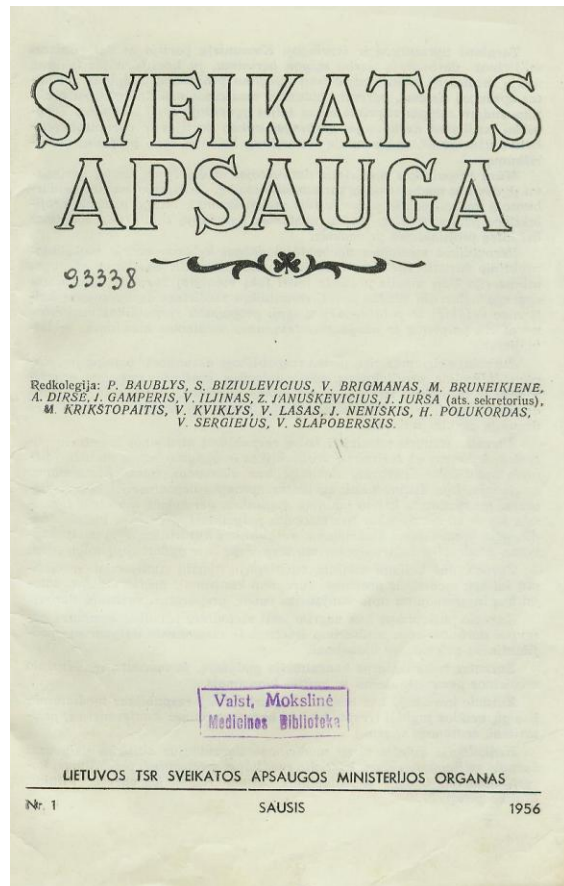

„Ši nauja ir jauna „Medicina“ primintų Nepriklausomos Lietuvos seną ir garbingą mūsų leistą organą „Medicina“ ir sujungtų visus lietuvių gydytojus tiek senuosius, tiek jaunuosius – gimusius už pavergtos Lietuvos ribų - arčiau ir glaudžiau į vieną bendrą šeimą“, - rašė redaktorius dr. *Henrikas Armanas*

Žurnalo „Medicina“ JAV redaktoriai

- Dr. Henrikas Armanas (nuo 1971 iki 1973 m.)
- Dr. Kazys Pemkus (nuo 1974 iki 1976 m.)
- Dr. Danielius Degėsys (nuo 1977 iki 1979 m.)
- Dr. Vaclovas Šaulys (nuo 1981 iki 2002 m.)
- Dr. Dalia Giedrimienė (nuo 2004 m. Pasirodė vienas numeris).

Prabėgo daugiau nei dešimt metų, kol 1956 m. Tarybų Lietuvoje pasirodė pirmasis žurnalo „Sveikatos apsauga“ numeris

„Sveikatos apsauga”

1956 m., Nr. 1

redakcijos žodyje rašoma, kad žurnalas skiriamas

- sveikatos apsaugos organizacijos ir medicinos istorijos problemoms nagrinėti;
- medicinos darbuotojų profsajungos bei mokslinių medicinos draugijų veiklai nušviesti;
- stengsis skleisti mūsų respublikos medicinos novatorių patyrimą ir kovoti už susirgimų profilaktikos ir gydymo naujų metodų įdiegimą praktikoje;
- keliami vietinių vaistingųjų augalų studijavimo ir vietinių žaliavų medicinos pramonei suradimo klausimai;
- žurnalas teiks juridinę konsultaciją gydytojų, farmaceutų ir vidurinio personalo darbo ir buities klausimais;
- kronikoje bus pažymimi svarbiausieji medicininių įstaigų įvykiai.

Pirmieji žurnalo redaktoriai

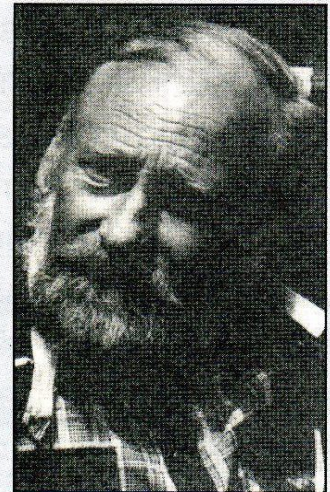
Gydytojas, chirurgas
Alfonsas Dirsė
Nuo 1956 iki 1957 m.

Gydytojas, alpinistas
Viktoras Čapkevičius
Nuo 1957 iki 1960 m.

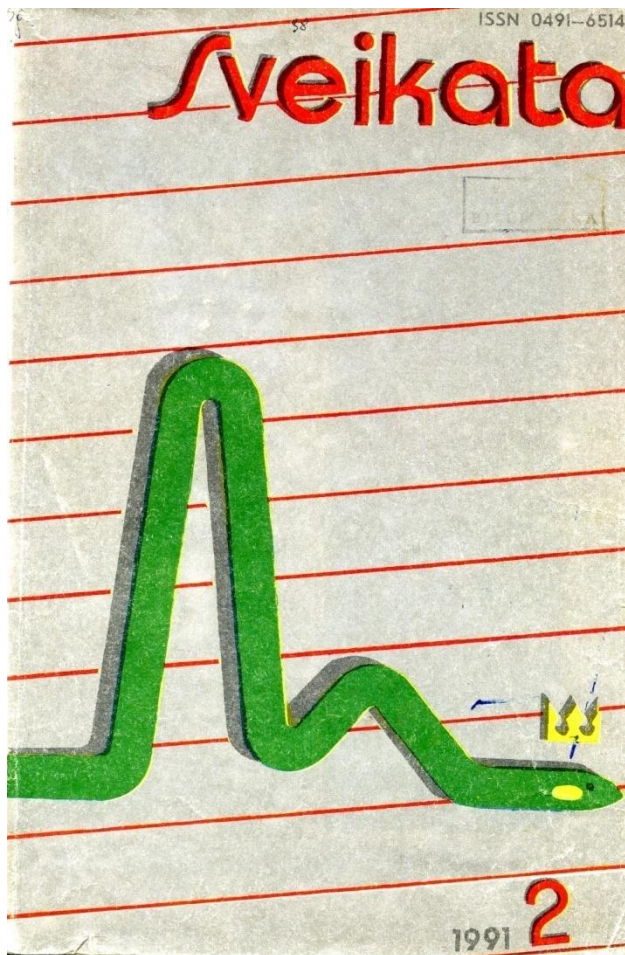

Gydytojas, poetas
Eduardas Selelionis
Nuo 1961 iki 1989 m.

EDUARDAS SELELIONIS
1928 12 03-1993 01 29

Nuo 1991 m. žurnalas „Sveikatos apsauga“ keičia pavadinimą

„Sveikatos apsauga“
pavadinimą pastaruoju metu
pagrįstai kritikuoja ir medikai
ir kalbininkai. Medikų
nuomone sveikatą turi saugoti
ne kas kitas, o pats žmogus.

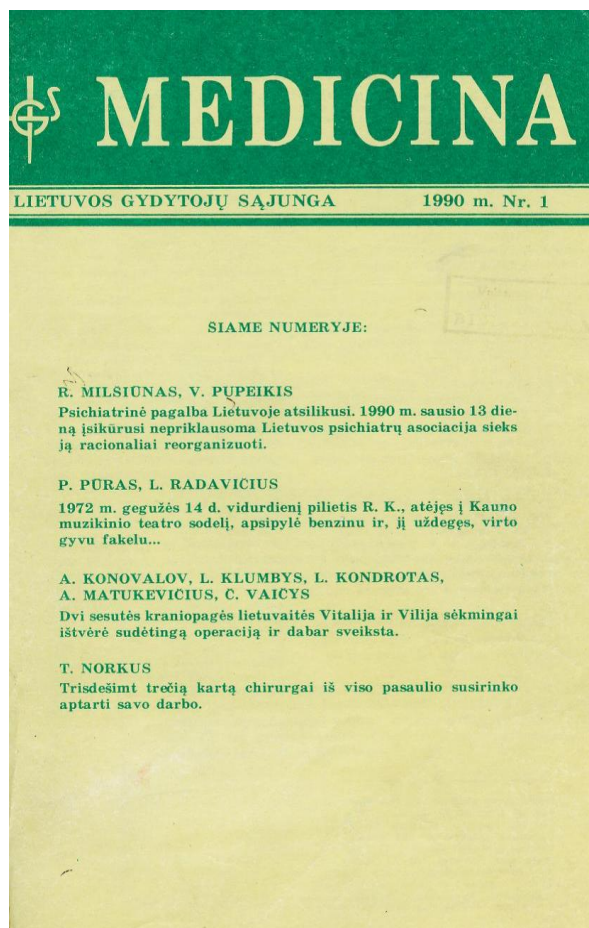
*Lietuvos TSR Ministrų Tarybos
Valstybinio leidyklų, poligrafijos ir
knygų prekybos reikalų komiteto
įsakymas 1990 07 26*

2005 m. žurnalo „Sveikatos apsauga“ paskutinis numeris

„Ar „Sveikatos apsaugos“ (vėliau „Sveikata“) ketinimai buvo realizuoti – tai jau medicinos istorijos reikalas“, - rašė su skaitytojais atsisveikindamas buvęs redaktorius Zenonas Tartilas.

1990 m. Lietuvos gydytojų sąjungos sprendimu atnaujinamas žurnalo „Medicina“ leidimas

„Po keturiasdešimt šešerių metų pertraukos atgaiviname teorijai ir praktikai skiriamą žurnalą „Medicina“ <...>
„Šaukiame visus Lietuvos gydytojus – kokioje vietoje begyventų ir kokį darbą bedirbtų – nešti po grūdėlį savo patirties, žinių ir išminties į šį seną, naujai atvertą aruodą“.

Šiuos paminėtus leidinius sieja:

- noras skleisti medicinos ir sveikatos žinias visuomenei;
- poreikis dalintis profesine patirtimi ir kelti savo profesijos prestižą šalyje ir pasaulyje;
- siekis sujungti lietuvius gydytojus, nesvarbu kur jie bebūtų ir dirbtų, bendram reikalui;
- skleisti medicinos organizacijų veiklos idėjas ir tradicijas;
- rūpestis dėl lietuviškų medicinos terminų kūrimo; sisteminimo ir naudojimo;
- noras kaupti visapusišką informaciją apie Lietuvos gydytojus ir lietuvius gydytojus, išsiblaškiusius po visą pasaulį
- visi šie leidiniai, kaip ambasadoriai, skleidė žinią apie Lietuvos mediciną ir jos specialistus
- yra įtraukti į JAV nacionalinės medicinos bibliotekos katalogus.